

ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ

Από το Παρελθόν που δεν “παρέρχεται” στη μνήμη του Παρελθόντος

Χρυσή Γιαννουλάκη

Για χάρη συντομίας και για το πλαίσιο της συγκεκριμένης παρουσίασης, θα δώσω ένα όνομα στο “Παρελθόν που δεν παρέρχεται”, καλώντας το άγαλμα, δανειζόμενη μια λέξη από την καθημερινή ομιλία που παραπέμπει αφενός σε κάτι αμετακίνητο και παγωμένο (άρα, ψυχικά νεκρό και τρομακτικό) και αφετέρου, αποτελεί ένα προσωπικό δημιούργημα του υποκειμένου που εκτίθεται σε άλλους (άρα, εν δυνάμει, σαηνευτικό). Δεν χρησιμοποιώ σχετικές έννοιες που ήδη υπάρχουν στην ψυχαναλυτική γραμματεία, για να αποφύγω μια επιπρόσθετη θεωρητική συζήτηση πάνω στο δικό τους εννοιολογικό φορτίο.

Το άγαλμα χρησιμοποιείται ως μια μεταφορά για την κατάσταση τμήματος του ψυχισμού που έχει απολέσει (σε συνθήκες που ένας άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με κάτι που δεν χωράει ο νους του ανθρώπου) την ανθρώπινη ταυτότητα, άρα και την δυνατότητα ομιλίας και αυτοστοχασμού. Η αναλυτική εργασία στοχεύει σε αυτές τις συνθήκες στην δημιουργία του Χώρου του Χρόνου ώστε το άγαλμα να ζωντανέψει.

Στις παραπάνω συνθήκες, η διάκριση ανάμεσα στο Παρόν και το Παρελθόν δεν είναι δεδομένη και αυτονόητη. Το άγαλμα αποτελεί μια ζωντανή μαρτυρία, μια άφατη κραυγή. Το μνημονικό ίχνος του παρελθόντος είναι ενσωματωμένο στο παρόν βίωμα, ασημάδευτο και αδήλωτο ως παρελθόν. Το παρελθόν επαναλαμβάνεται -το υποκείμενο το “αισθάνεται” αλλά δεν το θυμάται. Η εγκόλληση του παρελθόντος στην καρδιά του παρόντος, το στοιχειώνει και βασανίζει το υποκείμενο που τελεί υπό τη σαγήνη του απαγορευμένου αντικειμένου. Κάθε προσπάθεια να απελευθερωθεί από αυτό αποτυγχάνει. Συχνά, το άγαλμα παραμένει αθέατο και εμφανίζεται σε κάποια πρόσφορη στιγμή του βίου ως μια σοβαρή ψυχική νόσος, συχνά προς το ψυχωτικό άκρο του φάσματος. Είναι απαραίτητη, λοιπόν, σε ένα πρώτο στάδιο, η αναγνώριση του Παρελθόντος και του τρόπου που στοιχειώνει το Παρόν και, σε ένα δεύτερο στάδιο, η κατάδειξή του στον αναλυόμενο.

Η ανάλυση δημιουργεί το χωροχρόνο μέσα στην μεταβιβαστική επαναλαμβανόμενη συνάντηση αναλυτή και αναλυόμενου που προδιαθέτει για την απόσπαση από την παρούσα καταναγκαστική, επαναλαμβανόμενη “πράξη” της παρουσίασης του αγάλματος στην συνεδρία. Με την υιοθέτηση από τον αναλυτή των δυο διαφορετικών

στάσεων -από την μία της χαλάρωσης για την ελεύθερα κυμαινόμενη προσοχή και από την άλλη της έντασης για την παρακολούθηση της σκέψης -τη δική του μαζί με του αναλυόμενου- δημιουργούνται οι συνθήκες περάσματος από την εικονοπλασία (το άγαλμα) στην μυθοπλασία. Η μυθοπλασία συνιστά το προσωπικό αφήγημα που δημιουργείται σε μι αναλυτική διεργασία το οποίο και θα επιτρέψει στον αναλύόμενο να κατοικήσει την προσωπική του ιστορία και να εγκαταλείψει εν καιρώ την ανάλυσή του και τον αναλυτή του.

Σε αυτή την ομιλία θέλω να αναδείξω τρεις θέσεις: α) Ότι το άγαλμα δεν αποτελεί ένα ατυχές πεπρωμένο λίγων ανθρώπων. Ο άνθρωπος πολύ συχνά έρχεται αντιμέτωπος με καταστροφές, όπως η τελευταία πανδημία ή η μεταναστευτική κρίση, β) Ότι είναι καλό να αντιμετωπίζεται ως μια “προοδευτική ψυχοπαθολογία”. Η ισχυρή καταστροφικότητα του ανθρώπου δεν πρέπει να υποκρύπτει τη συνεχή πάλη του για ίαση (κάτι που θυμίζει την επαναστατική θεώρηση του παραληρήματος από τον Freud ως τη θεραπεία και όχι ως τη νόσο), γ) Η ίαση επιτυγχάνεται μέσα από την ιδιοποίηση από τον αναλύόμενο της λειτουργίας του ψυχαναλυτή, που δέχεται να εισέλθει στη σκηνή της καταστροφής, επιτρέποντας στις εικόνες και τα βιώματα του αναλυόμενου (το άγαλμα) να αρτιωθούν στη δική του εσωτερική ψυχική ζωή: στις φαντασιώσεις και τα όνειρά του.

Θα παρουσιαστεί σχετικό κλινικό υλικό.